DRAGOSTEA ROMANTIC-EROTICĂ ÎN CULTURA ROMÂNĂ PREMODERNĂ. ANALIZĂ CONTEXTUAL-SEMANTICĂ

Gabriela STOICA
Universitatea din Bucureşti /
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti
gabrielastoica.litere@gmail.com

1. Precizări preliminare

/Dragostea/ reprezintă, fără îndoială, afectul central al epocii române premoderne şi al modelului cognitiv afectiv specific acesteia (vezi şi Stoica 2015: 38-43). În acord cu evoluţia contextului cultural-istoric, care aduce în prim plan subiectivitatea individuală şi afectivitatea (*ibid.*), /dragostea/ este reconceptualizată, revalorificată; o serie de dimensiuni conceptual-semantice preexistente sunt focalizate, altele noi se cristalizează şi, implicit, se delimitează un nou lexicon specific, nuanţat şi variat.

Lucrarea de faţă propune o analiză teoretică şi aplicativă a conceptualizării şi lexicalizării acestui afect, complex şi specific, în spaţiul cultural românesc în epoca de trecere către modernitate (sfârşitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea). Vom avea în vedere, în mod particular, o anumită ipostază conceptual-semantică a *dragostei* – *dragostea romantic-erotică* (pentru delimitări tipologice, vezi *infra*).

Analiza pleacă de la un corpus de texte reprezentative ale perioadei (ale unor autori precum Asachi, Conachi, Mumuleanu, poeţii Văcăreşti etc.), datele fiind corelate cu informaţiile şi exemplele înregistrate în dicţionarele perioadei sau în anumite lucrări de referinţă (Ursu, Ursu 2004, 2006, 2011; DÎLR; Lupu 1999). Textele epocii, originale şi traduceri, reflectă o reorientare gustului literar către lecturi de tip (pre)romantic, aducând în prim plan trăiri intime intinse, necenzurat manifestate. Perioada se caracterizează printr-o „criză a sensibilităţii" (vezi şi Vintilă-Ghiţulescu, 2006), evidenţiată de producţiile literare.

Având în vedere natura proteică a conceptului în discuţie, perspectiva de analiză, atât teoretic, cât şi metodologic, este interdisciplinară: (a) *lingvistică (lexical-semantică*): vom prezenta lexiconul principal al *dragostei romantic-erotice* şi caracteristicile semantice în perioada analizată, precum şi instanţierea contextuală a acestui afect, urmărind lexicalizarea şi izotopiile specifice; (b) *cultural-antropologic*:

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

vom corela analiza lingvistică cu anumite concepte-cheie ale antropologiei emoţiilor sau ale istoriei culturale a emoţiilor, pentru o mai exactă delimitare şi încadrare a obiectului de cercetare.

2. *Dragostea romantic-erotică* – definire şi încadrare tipologică

Sub aspect conceptual, *dragostea romantic-erotică* se înscrie în tipologia nuanţată şi diversă a acestui afect prototipic (delimitată în funcţie de parametrul semantic *cauză* – obiect al afectului *dragoste*, simptomatic pentru zonele sensibile în plan conceptual-afectiv) şi anume: (a) *dragoste romantic-erotică*; (b) *dragoste fratern-amicală*; (c) *dragoste colectivă (agapé);* (d) *dragoste ierarhic-oficială;* (e) *dragoste patern-filială,* (f) *dragoste divin-umană*; (g) *dragoste intelectual-estetică*, (h) *dragoste concret-hedonică* (pentru detalii, vezi Stoica, 2012: 348).

Dragostea romantic-erotică reprezintă varianta standard de actualizare a afectului prototipic, implicând raportarea (afectivă) complexă, intensă, la un obiect cu trăsăturile /+uman/, /de sex opus/ (cf. definiţiile lexicografice). Prototipic, */dragostea/* este un sentiment euforic, durativ, mediu intensiv şi slab expresiv-manifestat (vezi *ibid.*: 346), însă, contextual, parametrii standard definitorii pot cunoaşte variaţii esenţiale, configurând ipostaze conceptual-semantice variate.

Dragostea erotic-romantică face obiectul celor mai multe studii dedicate afectivităţii (de psihologie, antropologie sau istorie culturală), fiind descrisă şi analizată în toată complexitatea ei (între altele, vezi analizele şi tipologiile propuse de Fromm 1956, Lewis 1960, Hazo 1967, Kemper 1978, Kelley 1983, Averill 1985, Hendrick, Hendrick 1986, Sternberg 1986, 1988, Murstein 1988, Hartfield 1988 etc.).

O taxonomie stratificată a *dragostei* este propusă de Lee (1977, 1988), prin utilizarea unor termeni-concepte afective latine şi vechi greceşti: sunt delimitate trei stiluri/tipuri primare: *eros* (*dragostea erotic-romantică*), *ludus* (*dragostea-joc*), *storgé* (*dragostea-prietenie*), şi trei tipuri secundare, rezultând din combinarea trăsăturilor tipurilor primare: *mania* (*dragostea-obsesie, posesiv-dependentă*, însoţită de gelozie < *eros* + *ludus*), *pragma* (*dragostea raţional-pragmatică*, < *storgé* + *ludus*), *agapé* (*dragostea altruistă,* < *eros* + *storgé*).

Plecând de la aceste delimitări preliminare, în cele ce urmează vom analiza în ce măsură aceste caracteristici ale *dragostei romantic-erotice* sunt valide şi pentru conceptualizarea în spaţiul românesc premodern şi care sunt subtipurile predominante; se poate schiţa astfel o anume configuraţie a sentimentului erotic specifică modelului cognitiv afectiv al perioadei. Conceptualizarea specifică implică o lexicalizare corespunzătoare şi, ca urmare, vom avea în vedere termenii afectivi care desemnează în epocă *dragostea romantic-erotică*, analizând semantismul specific actualizat contextual.

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

3. *Dragostea romantic-erotică* – conceptualizare şi lexicalizare

3.1. *Dragostea romantic-erotică* în epoca veche

Dragostea este un afect hiperconceptualizat, extrem de bine integrat în modelul cognitiv afectiv specific epocii vechi (pentru o analiză de detaliu, vezi Stoica, 2012: 342-382). Este unul dintre afectele cu cea mai bogată, variată şi frecventă lexicalizare în textele vechi, în diverse ipostaze semantice şi contextuale, caracterizată prin *polimorfism*, una dintre dimensiunile specifice fiind cea *romantic-erotică.* Termenii cei mai frecvenţi par a fi *dragoste, a iubi* şi expresia populară *a-i fi drag* (alături de derivatul *a îndrăgi*), la care se adaugă şi alte cuvinte (derivate sau împrumuturi paralele: *a se drăgosti, iubire; libov, iuboste; prietenie, prieteşug*). De asemenea, un loc important în lexiconul *dragostei* îl deţin expresiile şi sintagmele populare, extrem de numeroase şi de expresive: *a lua boală la inimă, a se afla în mare greu/ boală, para focului, a-i fi aprinsă inima* etc., conturând o reprezentare reificat-intensivă a *dragostei* (cel mai adesea disforică).

3.2. *Dragostea romantic-erotică* în epoca premodernă

Odată cu trecerea către modernitate, afectul tip *dragoste* tinde să fie revalorificat conceptual şi lexico-semantic, ilustrând *in nuce* dinamica generală a modernizării şi diversificării conceptualizării şi lexicalizării afectivităţii care se înregistrează în zorii epocii moderne. Textele perioadei înregistrează ocurenţe frecvente ale termenilor mai vechi *dragoste, iubire* etc, dar şi ale unor cuvinte mai noi, care desemnează dimensiuni recente şi nuanţate de conceptualizare a *dragostei* (ca afect subiectiv-individual, în primul rând, dar şi ca afect specific unei colectivităţi), adesea în asociere cu alte cuvinte desemnând afecte colaterale (cum sunt *fericirea, frica, ruşinea* etc.), ceea ce indică o repoziţionare centrală a conceptului în cauză în cadrul modelului cognitiv afectiv al epocii de tranziţie.

3.2.1. Contextul cultural

Contextul cultural al epocii justifică noua realitate: odată cu epoca luminilor, trăirea afectivă individuală este (re)descoperită, nuanţată, negociată şi exprimată, iar afectul cel mai intens adus în discuţie în acest cadru este *dragostea* (Stoica, 2015: 39-40; vezi şi Vintilă-Ghiţulescu, 2006, 2011).

Literatura şi filozofia occidentală a secolelor XVII-XVIII plasează în prim plan dragostea, considerată drept cel mai important afect uman, polimorfic şi complex. Literatura filozofică redescoperă dragostea ca sentiment fundamental, ancorat în structura afectiv-morală fundamentală a

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

individului. Literatura sentimentală aduce în prim plan *dragostea romantic-erotică*, privită ca sentiment intens şi direct (excesiv) manifestat (Reddy, 2009: 310), formă de explorare a individualităţii. În raport cu epoca anterioară, se înregistrează o reconfigurare conceptuală a sentimentului erotic, căci dragostea romantică disociază individul-experimentator de societate/comunitate, este trăire subiectivă de auto-validare a sinelui (Landgraf, 2004: 30-36). Dragostea romantică se înscrie, astfel, într-o nouă semantică a individualităţii care se instanţiază în epoca modernă.

Toată această dinamică culturală se propagă şi în spaţiul românesc, la graniţa secolelor XVIII-XIX, prin noua literatură originală, prin traduceri (literare, filozofice, ştiinţifice) sau prin publicistică.

Bine reprezentată conceptual-semantic încă în epoca anterioară, *dragostea*, intens şi nuanţat conceptualizată, ajunge să ocupe un loc central în modelul cognitiv afectiv al epocii de tranziţie. Noi dimensiuni conceptual-semantice se cristalizează; principalele mutaţii conceptuale se reflectă în planul vocabularului: *semantic* – apar ipostaze semantice noi ale *dragostei* (*dragostea de patrie, dragostea intelectual-estetică*), anumite sensuri/dimensiuni conceptuale mai vechi sunt focalizate în mod predilect (cum este *dragostea romantic-erotică*); *lexical* – aceste noi forme de reprezentare conceptual-semantică sunt indicate fie prin termeni vechi, preexistenţi (de origine latină, slavă veche, medio-greacă etc.), revalorificaţi semantic (*dragoste, iubi* etc.), fie prin cuvinte noi, împrumuturi recente din limbile de contact cultural (neogreaca – cu predilecţie la sfârşitul secolului al XVIII-lea – începp. sec. al XIX-lea – sau limbile latino-romanice – împrumuturi incipiente la sfârşitul secolului al XVIII-lea, dar dominante în secolul următor); lexiconul afectiv în general şi cel al dragostei, în particular, sunt astfel nuanţate şi diversificate în mod esenţial. Diversificarea conceptuală a tipologiei *dragostei* implică o diversificare a lexicului corespunzător.

În acest cadru, ipostaza conceptuală a *dragostei* care domină universul afectiv al epocii este cea *romantic-erotică,* dimensiune fundamentală încă din perioada veche, dar focalizată în mod suplimentar în epoca sensibilităţii premoderne.

3.2.2. Lexicalizare

Locul central pe care îl ocupă *dragostea romantic-erotică* în planul conceptualizării afective premoderne este pus în evidenţă de lexicalizarea sa diversă şi frecventă, adeseori redundantă. Textele perioadei reflectă această hiperconceptualizare şi hiperlexicalizare a *dragostei romantic-erotice*, care se realizează cu mijloace diferite:

(a) prin ***termeni vechi***: *a iubi – dragoste*, mai rar *iubire; drag, a-i fi drag, îndrăgi, drăgăstos, dorit* „iubit” (apelativ); dar şi *liubov* sau *prieteşug, prieten, -ă* (în general desemnând dragostea *fratern-amicală*), cu sensurile „iubire romantică”, respectiv „iubit, -ă”, decodabile contextual; este vorba, în general, de lexicul existent anterior, folosit însă cu o mai

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

mare frecvenţă; exemplele sunt extrem de numeroase; selectăm numai câteva:
„Ochii privesc cu ***iubire***/ Ca a stelelor sclipire" (Nicolae Văcărescu, în *PNP*, p. 106)
„Frumos caută, îmi zâmbeşte, / ***Mi-e drag,*** îl ***iubesc*** mai mult [Amor]"
(Alecu Văcărescu, în *PNP*, p. 179)
„***Îmi eşti dragă, îmi eşti dragă*** peste cât poţi ş-a gândi, / Dar vei crede atunci numai când întocma ***vei iubi***" (Conachi, p. 91)
„A alabastrului faţă/ Să vede în sân, la braţă, / Unde două merişoare / Stau ascunse rătunjoare / La piept *ard* cu ***liubov*** mare / Idoleştele oltare" (Nicolae Văcărescu, în *PNP*, p. 106)
„la această grozavă împregiurare, firesc lucru era ca să doresc a mă întâlni măcar trei momente cu ***iubitul*** meu, ca să ne putem *plânge* o dată amândoi *trista* soartă, ce cu atâta *atrosite* ne goneşte" (Bălăcescu, în *PND*, p. 112)

„Că eu fără vicleşug / Port al tău ***prieteşug*** [...] / Tu prea bine ai simţit / Din'ceput cum te-***am iubit***; / Ş-acuş în cea urmare / ***Te iubesc*** fără-ncetare." (Mumuleanu, p. 33)
„Cu ***prietena***-mpreună / Fericit am petrecut, / Dar o viaţă aşa bună / O minută mi-au părut [...] Poate fi alta frumoasă / Ş-asămenea ***a iubi***, / Dar aşa de ***drăgăstoasă*** / Ca dânsa nu poate fi" (Conachi, p. 129).

Ultimele două exemple pun în evidenţă echivalarea semantică dintre termenii, azi distincţi: *iubire-prieteşug, prietenă – iubită,* ceea ce indică, pentru epoca în discuţie, o conceptualizare/lexicalizare încă insuficient de distinctivă a dimeniunilor semantice ale *dragostei*.

(b) prin ***termeni noi*** – de la sfârşitul secolului al XVIII-lea, lexiconul dragostei *romantic-erotice* se diversifică pe mai multe căi:
- *împrumuturi din neogreacă*: *erota, erotas,* la care se adaugă în familie, dar de sursă diferită (prin franceză sau derivate pe teren românesc): *erotomanie, eroticesc, erotic*. Este interesantă includerea, în *Condica* lui Golescu, şi ulterior în dicţionarul de neologisme al lui I. Negulici, a termenului *erotomanie,* indicând ipostaza de *pasiune* a *dragostei* (patologic-maladivă), care instanţiază parametrul /-raţional/ şi focalizează dimensiunea prototipică /-control/; definiţiile sunt următoarele: *erotomanie* „din grec, adică râvnă, poftă *piste fire* dă *amor*, înverşunare *oarbă* dă *amor*, dă *dragoste*" (GC I, 152r) (sublinierile noastre; colocaţia sinonimică a termenilor *amor-dragoste* indică coexistenţa lor în epocă, dar şi fina diferenţiere semantică: *amor* este lexemul prim, ceea ce arată faptul că era un termen familiar în context erotic); „maladie (boală), delir de amor" (NV, p. 164) (indicând un sens medical-patologic propriu-zis").
- *împrumuturi latino-romanice:*
Termenul central al lexiconului /*dragostei*/ (şi al întregii perioade) este ***amor***, extrem de frecvent în epocă, surclasând termeni mai vechi sinonimi:

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

dragoste, iubire, fără a fi circumscris ipostazei *erotic-romantice* a *dragostei* (*amor* desemnează şi alte ipostaze conceptual-semantice ale *dragoste: dragostea fratern-amicală, dragostea intelectual-estetică* etc.); selectăm doar un exemplu:
„Şi d-oi muri, voi să mor / În ***patimă*** de ***amor***. / Hotărăsc cuvânt prea drept / Că voiesc să mor pe piept. / Nu voi ca să fiu căit, / C-am trăit şi ***n-am iubit.***/ Nu voi să mor ***ahtiat*** / Că n-am fost ***amurezat.***/ Mult, puţin, cât să trăiesc, / Ce-mi place voi ***să iubesc.*** / La ***Amor*** nu pui hotar, / Să petrec lumea-n zadar. / Nu voi să mor *jindios,* / De ***amor*** să n-am folos. / Voi să trăiesc răsfăţat / Şi să mor ***amurezat***" (Mumuleanu, p. 26) [Contextul circumscrie o izotopie a *dragostei romantic-erotice,* asociind repetitiv termenii de bază care instanţiază relaţia erotică: *amor* – încadrat drept *patimă* – indiciu al caracterului forte intensiv – *a iubi* – *amorezat*].

Amor cunoaşte o productivitate extrem de mare, fiind elementul lexical de bază pentru diverse expresii şi locuţiuni, foarte frecvente în epocă; verbele componente ale acestor expresii indică prin semantismul asociat diverse dimensiuni ale sentimentului erotic: durativ-statică (*a avea*), extrovertit-asumată (*a purta*); dinamic-accidentală (= brusc, neaşteptat, intens) (*a cădea*[463]); dinamic-acţională (*a face*):
a avea amor (cu cineva/ la ceva): „îşi arătă *amorul* cu Areti ce-l *avea*" (Pann, E., III, 60)/ „*are* împăratul *amor* la ceva" (Pann, P.V. I, 44)
a avea la amor (pe cineva): „De vreme ce, el îi zise, mă *ai* la atât *amor*" (Pann, Ş.Ţ. II 21);
a purta amor: „Se răni la dânsa foarte / Şi d-aci spre aceea casă / Începu *amor să poarte*" (Pann, P.V., II, 83)
a cădea la amor: „Fără grije mănâncă, bea şi doarme în odihnă [...]/ Şi de va *cădea la amor* de potrivă-şi găseşte / Trupul fără a-şi chinui dorinţa-şi împlineşte" (Pann, E., IV, 34)
a face amor – locuţiunea are în epocă un sens abstract, decodabil contextual: „a fi îndrăgostit; a fi/a se angaja într-o relaţie de dragoste; a flirta; a curta", cf. fr. *faire l'amour*[464]:

„dă voi fi albu sau negru, îţi este de vreun folos, / Când noi ***hamor n-o să facem***, ca să mă alegi de frumos?" (FA, p. 118)

[463] Tiparul verbal al expresiilor desemnând *dragostea* este relevant din punct de vedere conceptual-semantic. Caracterul brusc, accidental (*id est* incontrolabil) şi intens al instanţierii *dragostei romantic-erotice* este pus în evidenţă de unele expresii curente, cum este cazul pentru *a cădea în dragoste* (vezi şi Averill, 1985: 102, Lindquist, 2007: 154-155), expresie întâlnită ca atare în mai multe limbi şi spaţii culturale, indiciu al unei scheme cognitive universale de conceptualizare.
[464] În franceză, sensurile vechi ale expresiei *faire l'amour* sunt: „courtiser, être en commerce amoureux" (Littré); „se livrer à la galanterie" (DAF), cf. şi engl. vechi *to make love* – „to speak romantically and give attention to someone, especially in order to make them love you" (CALD); „to pay amorous attention, to court" (Oxford English Dictionary).

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

„Eram hotărât să mor / Şi ***să nu mai fac amor***, / Lunecându-mă a gândi / C-oi trăi fără ***a iubi***. / Ear acum dac-am zărit / Ochii tăi ce m-au răpit, / Nu pot a tăgădui / Că mori de nu te-***oi iubi***." (Conachi, p. 58)

„Că damele, câte-or fi / Mai nobile, cu onor / Fieşcare-n joc mă vor; / Şi vrând să le mulţumesc / Pă toate, mă obosesc. / La vrun loc iar unde vor, / Deşchid vorbă de ***amor*** / Ş-ncep numai să fălesc, / Zic că nu să odihnesc, / Toate tinerile-l vor / ***Să facă cu el amor***" (Mumuleanu, p. 138).

Aceste expresii se adaugă altora preexistente, având în centru lexemul mai vechi, *dragoste: a cădea în dragoste, a se prinde de dragoste, a se avea în dragoste* etc.:

„stăpână-sa ***s-a prinsu dă dragoste*** asupra lui şi s-a măritat cu dânsul" (Ianache Văcărescu, f.5, p. 4)

„ea prea mult ***căzuse în dragostea*** lui şi vrea să-i arate semn ca să priceapă că-l *iubeşte*" (FA, p. 100-101).

Multe dintre aceste expresii au dispărut din uz, odată cu lexemul de bază; altele s-au păstrat, dar cu substituţia termenului nou de către cel vechi, *dragoste* (*a purta dragoste*) şi cu eventuale mutaţii semantice (dinspre abstract înspre concret: *a face dragoste*).

Familia lexico-etimologică a termenului bază *amor* este extrem de diversă în epocă:

***amant*: „Când încet *înamorate*/ Ai tăi ochi, ce-s plini de dor, / Unei inimi înfocate / Dau sperare de *amor* [...] // Lui *amant* spre mângâiere / Te-acufunz în plânsuri toată" (Asachi, I, p. 388-389)**

amorat, înamorat: „Să stăm, *Amor,* să ni mirăm dodată / De minuni nouă ale naltei nature! [...] De câte perle ş- aur e vargată / Aleasa mantea, nevăzută aiure, / Cum pasul ei ş-ochirea ***amorată***" (Asachi, I, p. 63)

amorisi; *amorarisi*; *înamora; amoreza; înamoreza*: „Eu m-am ***amorezat***" (Negruzzi II, p. 40)

amorezat/*amurezat*: „Am hotărât, cât trăiesc, / Ce-i să faci? Oi *să iubesc.* / Nu voi domn, nici împărat, / Voi să fiu *amurezat* [...]/ Voi să fiu ***amurezat***, / Să trăiesc tot dezmerdat" (Mumuleanu, p. 24-25)

amorez (amurej/z, -ă); *amoreză*: „Unde-i acea vreme dragă în care inima ta / În cele mai mari primejdii de *dragoste* să-ntărâta?/ Te-am văzut noaptea prin mare dând înot pentr-on prilej / Cu tot ţâpetul şi plânsul spăimântat-te-ai, ***amurej***!" (Conachi, p. 235); „La toate *este pă plac*, / Toate silă lui îi fac [...] / Scot vrun ce, zic că-i odor / De la ***amoreaza*** lor" (Mumuleanu, p. 139)

amurezesc: „Vei cunoaşte ce-i *amoriul* şi-i învăţa *a iubi*, / Căci fără *amori* în lume vezi că nu-i să poţi trăi. / Pâcla ce vezi cu negreaţă îs căil'***amurezăşti***" (Conachi, p. 72) etc.

Alţi termeni noi desemnând dragostea romantic-erotică (cel mai adesea în ipostază profund intensivă, pasională) sunt: *a adora, adoraţie*

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

(definiţi foarte exact în epocă drept „a iubi cu pasiune o femeie”, „amor estrem” NV, 4), *ardoare-ardent, pasiune* (termen cu sens generic, dar şi specific), *idolatrie-idolatriza, veneraţie* etc.

Unele contexte includ colocaţii cvasisinonimice ale termenilor desemnând *dragostea*; termenii vechi şi termenii noi sunt coocurenţi la mică distanţă, fapt ce atestă coexistenţa şi vitalitatea lor în epocă; colocaţiile sinonimice se justifică variat: nevoia de variaţie lexicală; necesităţi stilistice, intensiv-expresive; asocierea complementară a două ipostaze conceptual-semantice apropiate ale *dragostei*, indicând contextual un sens afectiv global:

„Ah! ***amoare***, ah! noroace! / Pentru voi pieptul îmi coace./ Tu, ***amoare*** *vrăjbitor* / Mă făcuşi închinător. / Să mă-nchin mării nu *simte*/ ***Dragoste***, ***libov*** *fierbinte*. / Cât ***libov*** ţi-am arătat / Până d- abia te-am vânat” (Mumuleanu, p. 35) [Contextul asociază termenii vechi *dragoste* şi *libov* (alături de termenul nou *amoare*); asocierea asindetică indică relaţia de echivalenţă semantică şi justificarea intensiv-expresivă, vezi şi colocaţia adjectivală *fierbinte*]

„La orice, ele cum vor / Înşăl pe bărbaţii lor. / Câte umblă de ***iubesc***, / Cât ***amor*** tratarisesc, / Să fac că-i *teme* de mor, / Ca să ia credinţa lor” (Mumuleanu, p. 124).

„Vrei să ştii cu-ncredinţare / ***Dragostea*** cât cuprins are? / Fă, omule muritor, / Din ***prieteşug amor***” (Conachi, p. 117)

„Călătoriule, nu trece, stă, citeşte şi cunoaşte, / Că ***amoriul*** cel mai straşnic din ***prieteşug*** să naşte!” (Conachi, p. 171) [Contextele asociază termenii sinonimi *dragoste-amor* cu *prieteşug,* indicând tranziţia posibilă de la ipostaza *fratern-amicală* la cea *erotic-romantică*].

3.2.3. Izotopii contextuale ale *dragostei romantice*

Această lexicalizare diversă indică o hiperconceptualizare a *dragostei erotic-romantice* în epoca premodernă. Pe lângă variaţia lexicală, textele epocii înregistrează ample fragmente care conţin izotopii ale *dragostei*, descriind micro-scenarii ale erosului, frecvent actualizat în ipostază hibridă hedonic *euforic-disforică.*

Dragostea erotic-romantică este reprezentată ca un sentiment foarte intens, incontrolabil, frecvent şi intens exteriorizat, prin mărci de conduită comportamental-expresivă, provocând un dezechilibru al întregului eşafodaj afectiv al individului; mutaţiile scriptului semantic prototipic[465], accentuând trăsăturile *intensiv, individual, exteriorizat*, indică o reorientare a trăirii erotice către categoria extremă *pasiune.*

[465] În sens prototipic, /*dragoste/* este un *sentiment faptic, relaţional,* care poate fi descris după următorul script semantic: /energie psihică/; /subiectiv/; /cauză externă/, /cauză cunoscută/; /evaluare tranzacţională/; /noutate/, /euforic/; /relevant pentru scop/; /forţă/; /control/; /activ-motivaţional/; /compatibil cu norma privată/; /efect cunoscut/; /expresiv/; /intensitate medie/; /durativ/ (Stoica 2012: 346).

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

Aşa cum s-a subliniat (vezi Hartfield, 1988: 191), dragostea erotic-romantică instanţiată ca *pasiune* implică o intensitate foarte mare, manifestată prin corelarea cu afecte contingente, euforice sau disforice. Prezenţa caracterului *relaţional-reciproc* (fundamental în componenţa prototipică a *dragostei*) duce la asocierea cu unele emoţii intense: *fericire, euforie, entuziasm.* În schimb, anularea caracterului *relaţional-reciproc* (separare, refuz etc.) implică actualizarea unei ipostaze profund disforice: *dragostea* se asociază cu *anxietatea, frică (panică), tristeţea – disperarea, surescitare somatic-comportamentală.* Dragostea pasională implică asocierea contradictorie între emoţii colaterale diametral opuse: *fericire-disperare*; acest caracter hibrid hedonic: *euforic-disforic*, pe care îl îmbracă *dragostea erotic-romantică* în ipostaza pasiune, este ilustrat şi de diversele contexte în care se actualizează *dragostea* în epoca română premodernă.

❖ ***Dragostea romantică,*** intrinsec ***euforică*** – contextual ***disforică***

Cel mai adesea, *dragostea* este reprezentată disforic în termenii generici ai *suferinţei* (psihice şi fizice) (indicată prin termeni direcţi: *patimă, a pătimi, pătimaş, durere, a durea*, *chin, chinuire, urgie, a suferi*) sau prin reţele de recurenţă semică asociind termeni afectivi diverşi; contextual, sentimentul erotic (neîmplinit sau în aşteptare) se asociază disforic, cel mai adesea, cu *tristeţea* şi *frica.* Un inventar impresionant (prin variaţie şi frecvenţă) de termeni afectivi şi periferic afectivi – indicând conduita emoţional-expresivă asociată – se desprinde din textele perioadei: *dragoste, amor, a iubi – ticălos, frică, groază, mâhnit, jale, trist* etc.; *a lăcrima – lacrimă – a vărsa râuri de lacrimi, a suspina – suspin, a ofta – oftat, a plânge – plâns, a îmbrăţişa, a se cutremura, a se boci, a striga, a văieta, a leşina* etc.

Se delimitează astfel un puternic caracter extrovertit al trăirii emoţionale specifice perioadei; emoţia, sentimentele (erotice) sunt simţite şi, în acelaşi timp, exprimate, exteriorizate transparent, redundant, cu toate detaliile celor mai intime mecanisme ale afectivităţii subiective; în forme puternic intensive, *dragostei* îi este asociată o semiotică complexă:

„Când îmi zici că mă ***iubeşti*** / De ***leşini***, te ***prăpădeşti*** ” (Alecu Văcărescu, în *PNP*, p. 57)

„Când să să fi adunat / ***Lacrimile*** ce-am vărsat, / Din ceasul ce te-***am iubit***, / Ai vedea curgând părău / Pe ***ticălos*** peptul meu / Ce ***pătimeşte*** cumplit. / ***Suspinuri*** de-aş număra / De câte ori ***ai ofta*** / Numai la tine gândind / Ai vedea un ***foc aprins*** / Ce să hrăneşte cu ***plâns*** / Şi să întarătă ***oftând***. / Numai inimoara ta / Nu să poate-ndupleca / Să mă mângâie măcar / După atâta ***oftat*** / Cu care te- *am supărat*, / Fără să cunosc vrun har. / Răsplătire vei lua / La ***neîndurarea*** ta” (Conachi, p. 55)

„Ah, trei zile să să treacă, trei tile să nu te văz, / Mor, Leandre, ceas nu perde, vino, ***să te-mbrăţoşez***! / Ce pricină în ceea parte te opreşte de nu vii, / ***Mă cutremur, pei de groază*** şi că-s ***fricoasă*** mă ştii. / Depărtat cu auzirea de ***jelnic suspinul*** meu, /Nu crezi ***inimii ce arde de para dorului*** tău [...] Şi aceea ce îmi rămâne a face în lipsa ta / Este a vorbi de tine şi a nu te mai

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

uita, / A te pomeni cu ***ţâpet, a jăli*** că zăboveşti, / A ***vărsa râuri de lacrămi,*** ce tu sângur le porneşti. / Tu sângur eşti tot în lume, Leandre, de-ai aduna / Toată ***dragostea***, tot focul ce sâmpte inima ta, / Nu vei putea niciodată să mi te asămenezi, / Nici să-mi răsplăteşti ***iubirea*** câtă eu ţie-ţi păstrez" (Conachi, p. 235)

„Ori ***amoru***-i vro ***urgie*** // Acel ***chin*** ce mă răpune / Mute stânci au auzit, / Nu pot însă toate-ţ spune / Ce mă fac atât ***mâhnit.*** // Tu eşti inimii odor / Ş-a vieţii mele ste, / Ah, ***amor, duios amor,*** / Este gre ***patima*** me." (Asachi, I, p. 404)

„Dacă-ţi lipsăşte *răbdarea,* pe la ***amori*** tu ce caţi? / ***Ai îndrăgit,*** nu-i scăpare, trebuie ***să pătimeşti,*** / Dar să ştii că nu-i departe ***fericirea*** ce goneşti" (Conachi, p. 73).

Anumite izotopii refac un scenariu al „simţirii" erotice; dragostea este reprezentată ca sentiment existenţial, căruia i se asociază intrinsec şi firesc, suferinţa; contextual, se stabileşte o relaţie de dependenţă-incluziune între *a iubi-dragoste* ↔ *a simţi-simţire* ↔ *a dori-dor*:

„A trăi făr-a ***iubi,*** / Mă mir ce trai o mai fi! / ***A iubi*** făr-***a simţi***, / Mă mir ce ***dragoste***-o fi! / A ***simţi*** făr-a ***dori***, / *Mă mir* ce ***simţire***-o fi! / ***A dori*** făr-a jertfi, / *Mă mir* ce ***dor*** o mai fi!" (Nicolae Văcărescu, în *PNP*, p. 86).

Alte izotopii afective aduc în prim plan reprezentări conceptuale metaforice complexe ale *dragostei*; contextele înregistrează metafore cumulate ale *dragostei* în ipostaza *euforică* sau *disforică*, variat indicată prin lexicalizarea specifică:

✓ *Dragostea – suferinţă euforică – foc – corp care se topeşte.*

Dragostea reprezentată ca suferinţă nu implică obligatoriu anularea dimensiunii *euforice* prototipice; un context precum cel de mai jos ilustrează o amplă izotopie a *dragostei romantic-erotice* ca *suferinţă euforică*, în termenii metaforei conceptuale a *focului.* Lexicalizarea este diversă şi acoperă câteva dimensiuni afective fundamentale, complementare: /dragostea/, desemnată direct prin *amor, a iubi,* + /suferinţă–foc*/: dureri, patimă, chin* (puternic intensiv, vezi colocaţia adjectivală: *cumplită*), *a suferi, a trudi, moarte – a muri, a se văita, a ohta, suspin, a răbda – focuri, a se arde, a se topi,* + /fericire*/: mulţumit, a se bucura-bucurie, plăcere, a râde, fără...mâhnit, făr'...supăra:*

„Cine are piept să poarte / ***Focuri*** şi ***dureri*** de moarte, / Şi să fie ***mulţămită,*** / Aşa ***patimă cumplită*** / Făr' d-a s-arăta ***mâhnit***? / Numai eu mă văz în stare / ***Să mă arz*** fără-***ntristare*** / Şi ***râzând să mă topesc*** / Numărând drept datorie / A muri cu ***bucurie*** / Pentru ceea ce ***iubesc*!** [...] Să am moartea drept ***plăcere*** / Şi ***să sufăr*** cu tăcere / Făr' d-a nu mă ***supăra*** // [...] Ş-al meu suflet te ***iubeşte***,/ Şi dă voie ***să trudeşte***! / Şi ***să bucură arzând***! // Dar mă rog şi tu-nţelege, / Că la pieptul meu e lege / Pentru tine ***a ohta***; / Ş-a ***răbda dureri*** şi ***chinuri,*** / ***Patimi, focuri*** şi ***suspinuri*** / Şi a ***nu să văita*** [...] Voi striga, făr-a ascunde, / Că tu eşti ***amorul*** meu!" (Alecu Văcărescu, în *PNP*, p. 57-59).

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

Majoritatea izotopiilor au, însă, în centru *dragostea* reprezentată ca *suferinţă* profund *disforică*, asociind metaforic, amplificat intensiv, *focul* şi *boala* sau *focul* şi *sclavia*; lexicalizarea se face în termeni specifici: /dragoste/*: a iubi, dragoste, amoriu,* /suferinţă-boală/: *a pătimi – patimă, ohtături, dureri (de moarte), bolnav, a muri, suspin, ah de suspinuri, lacrămi, giunghi, chin, (a inimii) durere*; /foc/: *văpaie* (vezi colocaţia adjectivală intensivă *groaznică*), *foc-înfocat-înfocare, a arde – ars*:

✓ *Dragostea – suferinţă (disforică) – foc – boală (rană*)

„Şi vezi câz ***pătimeşte*** / Un suflet ce ***iubeşte***! // [...] Dă ***lacrămi*** vărs pâraie / Cu ***groaznică văpaie***, / Şi sufletul îmi iese / Dă ***ohtături*** adese // [...] ***Durerile***-mi sunt hrană, / Şi ***mângâieri*** la rană! // Mă ***arz*** peste măsură! / Slăbesc fără căldură! / Sunt ***bolnav*** în picere, / Şi ***mor*** făcând tăcere" (Conachi, p. 59)

„Am alergat într-un suflet, de ***dragoste înfocat***, / Dar plecându-mă spre dânsa, mirosul m-au îmbătat [...] / Şi orişice ***bucurie*** de la mine s-au perdut. / Sâmţam ***un foc că mă arde*** pretutindenea supt sân / Şi o mică uşurare aveam numai din ***suspin***. / Un ***giunghi*** cu ***dureri*** de ***moarte*** în peptul meu s-au ivit / Şi făr' a şti ce-i pricina ***jale*** şi ***dor*** m-au lovit." (Conachi, p. 72-73)

✓ *Dragostea – suferinţă (disforică) – foc – sclavie:*

„Glas de ***deznădăjduire***/ Unde moartea să vesteşte / Auzi cu ce tânguire / ***Patima*** îţi zugrăveşte, / Şi, tu, o, dumnezăire, / Arăţi ***nemilostivire*** / La a ***inimii durere*** / Strigând fără ***mângâiere***, / Catinco, *fii* ***milostivă!*** / Sfârşeşte, ***nemilostivă***, / Duhul tău cel de-mpetrire / Şi nu mai sta împrotivă / La raiul de ***fericire*** / Ce sufletul meu îţi cere/ Să deşchizi după ***plăcere*** / Pentru ***focul*** care ***varsă,*** / Strigând din ***sîmţîrea arsă***, / Catinco, fii ***milostivă***! / Ce, dar, ce, vrei a me moarte? / Să cade dumnezăirea / Pentru suflet fără parte / Să-şi uite ***milostivirea*** / Şi să vadă muritorul / Ce-l chinuieşte ***amoriul*** / În ***văpaia*** cea mai mare / Strigând cu ***ah de-nfocare***, / Catinco, fii ***milostivă*****!** / Fără a da ***mângâiere*** / Cu vrun chip de ***mulţămire*** / La a ***inimii durere*** / Ce ***arde*** a sa ***sâmţâre***, / Firea, dar, cea omenească / Tot muritorul să slăvească / Ce în ***năcaz*** şi în ***chinuri*** / Strigă cu ***ah de suspinuri***, / Catinco, fii ***milostivă***! / Stăpâna mea, încetează / A unui ***rob chinuire*** / Şi supt scaunul de rază / Dă-i umbră de liniştire, / Unde ***sâmţând alinare*** / La ***durerea*** lui cea mare / Strigă, o, dumnezăire, / Nu cei altă ***fericire*** / Când Catinca-i ***milostivă***./ Şi la a tale picioare, / Închizându-să mormântul / De-un ***amor*** fără uitare, / Să-ţi arate giurământul / Puteri cereşti, îngeri, soare. / Atunci nu schimb a mea stare / Cu a voastră ***fericire*** / Ce-arătaţi cu strălucire / Când Catinca-i ***milostivă***." (Conachi, 38-39)

[Contextul asociază contrastiv *dragostea* în ipostază disforică cu /fericirea/, /mila/, ca afecte complementare vizate (lexicalizate prin termenii de bază corespunzători: *mulţumire, fericire,* respectiv *milostiv-nemilostiv, nemilostivire, mângâiere-alinare*)].

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

Unele izotopii instanţiază *dragostea disforică*, asociată nu cu *tristeţea/dezamăgirea*, ci cu cu un afect negativ puternic intensiv, activ-motivaţional, *mânia*. Afectul derivat care se configurează este *gelozia*[466]. Combinarea acestor tonalităţi afective: *dragoste + mânie + gelozie* configurează ipostaza *pasional-obsesivă* a *dragostei* de tip *mania:*

„Eliza: [...] Se vede bine că ***n-ai iubit*** niciodată.

Catinca: Ba de ***iubit,*** zău, nu poci zice că ***n-am iubit*** şi eu niciodată [...] Dar [...] niciodată n-am îmblat după lucruri aşa anevoie şi pline de primejdii. Eu întotdeauna am zis, măcar cât ***să-mi placă*** omul, dacă se poate fără multă bătaie de cap [..]

E: O! Dar apoi asta nu se poate numi ***iubit,*** acesta nu e ***amor***; aceasta se zice o simplă ***galantarie.***

C: Acum ***amor, galantarie,*** ce-or fi, fie. [...]

E: *Adevăratul* ***amor*** *este acela care te face să uiţi toate celelalte pe lângă dânsul, care îţi sminteşte minţele, îţi amestecă ideile, îţi întunecă vederile, te face să sai cu amândouă picioarele peste toate convenenţile, să calci la pământ toate datoriile şi cele mai sfinte; în sfârşit, să te faci şi criminală, să-ţi otrăveşti rivala care ai, să-ţi înfigi pumnalul în inima* ***amantului*** *necredincios şi pe urmă să te arunci însuţi pe fereastră.*

C: Ce zici, coconiţă? Vai de mine! Nu mai vorbi că-nnebunesc de ***frică***! Pe mine mă ***iau fiori de moarte*** numai ascultându-te. Aceasta seamănă, crede-mă, mai mult nişte ***năbădăi*** decât ***amor.***

E: Fie şi ***năbădăi*** după limba ta, dacă vrei; dar tot sunt nişte ***năbădăi*** de o ***iubire vie,*** de ***amor înfocat.*** Iată, eu pe lângă ***dragostea*** lui Alecu al meu, toate întru nimic le socotesc. ***Dragostea*** lui numai face toată a mea ***fericire***. ***Amorul*** lui pentru mine este un trezor nepreţuit" (Bălăcescu, în *PND*, p. 101-102).

❖ ***Dragostea romantic-erotică euforică***

Deşi pare să predomine ipostaza *disforică* sau hibridă hedonic (*euforic-disforic*) a dragostei romantic-erotice, unele contexte focalizează, prin lexicalizare redundantă, ipostaza strict euforică a *dragostei romantice*, în care parametrul prototipic *relaţional-reciproc* este focalizat. Acest tip de *dragoste* implică abstractizarea trăirii emoţionale, idealizarea, „deificarea" (cf. Stendhal, *De l'amour* (1822)) persoanei iubite/a obiectului erotic; *dragostea* este un afect reciproc, căruia i se asociază contextual emoţii pozitiv-euforice contingente: *fericirea/bucuria* (cel mai adesea):

„Eu te ***iubesc***, Mario, te ***slăvesc***! Nici n-aş putea să mă uit la altă femeie!" (Negruzzi III, p. 100)

[466] *Gelozia romantică* este o emoţie intensă, nou conceptualizată în epoca premodernă şi extrem de frecvent actualizată printr-o lexicalizare bogată: *zilótip, zilótipos – zilotipie/zelotipie, zulear/ zuliar–zule/ zulie*; *jaluz/jaluzos/jeloz/zaluz/ghelos/geloz/gelos – jaluzie/gealozie/ghelozie/gelozie – a zaluji*.

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

„Ah, Zulnio, mai ţii minte ziua-n care a ta faţă / Cu ***lacrămi*** ca trandafirul în roua de dimineaţă / Rumenă de ***ruşinare*** şi cu nurii înflorită, / C-o căutătură blândă, de ***amori*** povăţuită, / Au ***zâmbit*** cu ***îndurare*** de o ***dragoste ferbinte*** [...] Ai priimit drept chezăşie ceriul, stelele şi luna, / Că te-***oi iubi*** păn' la moarte, că nimic n-a fi în lume, / Nici pe pământ, nici în ceriuri, nici la Dumnezău anume, / Carele să mă strămute de *nespusa* ***fericire*** / ***De a mă-nchina la tine ca la o dumnezăire***" [...] (Conachi, 160-161)

„*Eliza, Galatescul (**s-aruncă în braţe unul altuia**).*

G: ***Scumpa*** mea Elizo! Îngerul vieţei mele! Nemărginita mea ***fericire***! O ! ce ***fericit***! Ce momente preţioase pentru mine!... Cum! Ce fel! Eliza, Eliza cea cerească, cea ***adorată***, cea nepreţuită, cea neasemănată, acum în braţele mele! La peptul meu! Şi eu încă trăiesc? Eu încă nu mor? Nu mă sfârşesc? Nu-mi perz minţele de atâta ***fericire***? Şi a putut fi în stare un muritor să ***sufere*** atâta povară de ***bucurie***, fără a fi strivit? ***Nenorociri, dureri, necazuri***, în cât de mare număr, da, înţeleg. Dar ***bucurie***! Atât de multă! Aşa de nemărginită! ***Fericire*** peste măsură! Nu credeam niciodată!" (Bălăcescu, în *PND*, p. 104)

„Galatescul: Elizo, Elizo, ***adorata*** mea Elizo!

E: ***Preascumpul*** meu Alecu. (***Se îmbrăţişează***)

G: Ah! Cine e mai ***norocit***? Cine e mai ***fericit*** decât mine sub cer?

E: ***Fericire*** nedescrisă pentru amândoi, ***mon ami***…" (Bălăcescu, în *PND*, p. 107)

„Eu ţi-am ieşit înainte plină de ***bucurie***, ***te-am îmbrăţişat*** cu ***dragoste*** şi îţi mărturiseam al meu ***nesaţiu*** de a te vedea prin mii de dovezi. [...] inima ta cu un ***dor*** nespus îşi desfăcea toată vioiciunea ***focurilor*** ei şi *grijile supărătoare* care până atunci o stăpânise; vedeam în tine ***strălucind bucuria*** că mă vezi iară, îmi spuneai chinurile ce ai suferit în vremea lipsii tale şi câtă ***nerăbdare*** ai avut ca să te vezi iarăşi lângă mine. Niciodată ***dragostea*** ta n-am văzut-o în asfel de împrejurări mai tânără şi mai ***pătimaşă***" (Heliade Rădulescu IV, p. 110).

Lexemele afective prezente în exemplele de mai sus pun în evidenţă gradul euforic maxim, puternic intensiv al sentimentului *erotic*, asociat *fericirii*; majoritatea sunt însoţite de colocaţii adjectivale intensificatoare, superlative: *dragoste fierbinte, oi iubi până la moarte, preascumpul*; *bucurie, nespusa fericire, fericire peste măsură, fericire nedescrisă, nu-m perz minţele de atâta fericire, [cel] mai norocit, [cel] mai fericit ... sub cer*; câteva cuvinte şi fraze reflectă atât caracterul intensiv maxim al *dragostei* (şi *fericirii*), cât şi ipostaza idealizat-deificată a obiectului erotic, specifică

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

dragostei de tip romantic: *a slăvi, adorat, a se închina ... ca la o dumnezeire*; relevante sunt şi cuvintele indicând conduita emoţional-expresivă, care focalizează caracterul reciproc-relaţional al *dragostei: a se îmbrăţişa, a se arunca unul în braţele celuilalt.*

4. Concluzii

Dragostea romantic-erotică reprezintă afectul central, hiperconceptualizat şi hiperlexicalizat, al epocii române premoderne, reflectând, prin conceptualizarea şi lexicalizarea specifică, mutațiile generale importante ale contextului cultural.

Din punct de vedere *lexico-semantic*, se poate constata o diversificare şi o modernizare a lexiconului specific; termenii vechi sunt reinvestiţi contextual-semantic (*dragoste*, *a iubi*, *prietenie* etc.); termenii recent împrumutaţi (preponderent de sursă latino-romanică, dar şi din neogreacă: *amor* – alături de întreaga familie lexico-etimologică, *veneraţie, idolatrie, erota* etc.) configurează un lexicon modern al *dragostei*, păstrat în mare parte până astăzi.

Din punct de vedere *conceptual-semantic*, lexicalizarea dragostei romantic-erotice pune în evidenţă configurarea unui nou model cognitiv–afectiv, de tip occidental, specific mentalităţii şi culturii (pre)moderne; *dragostea romantică* este reprezentată în plan conceptual drept sentiment *individual*, *subiectiv*, profund *intensiv* şi adeseori *disforic*. Sentimentul erotic este reorientat şi configurat tipologic ca *pasiune*, categorie afectivă extremă; se remarcă în acest sens o serie de termeni noi care au hipermarcată dimensiunea semantică *intensitate*: *adora, veneraţie, ardoare-ardent, extaz* etc., precum şi recurentele reprezentări metaforice ale *dragostei* ca *foc, boală, robie* etc., evidenţiind caracterul intensiv forte şi incontrolabil al sentimentului.

Textele perioadei reflectă recurent conceptualizarea şi lexicalizarea *dragostei romantic-erotice* în aceşti termeni, confirmând *in nuce* trăsăturile generale ale conceptualizării vieţii afective din epoca de trecere către modernitate (Stoica, 2015: 137-150): *focalizarea* caracterului *subiectiv-individual, extroversia emoţională, intensitatea crescută a trăirii afective.*

Referinţe bibliografice

AVERILL, J. R., 1985, „The Social Construction of Emotion: With Special Reference to Love", in: Gergen, K. J.; Davis, K. E. (eds.), *The Social Construction of the Person*, New York, Berlin, Heidelberg, Tokio: Springer-Verlag, pp. 89-109.

FROMM, E., 1956, *The Art of Loving*, New York: Harper.

HARTFIELD, E., 1988, „Passionate and Companionate Love", in: Sternberg, R.J.; Barnes, M. H. (eds.), *The Psychology of Love*, Yale: Yale University Press, pp. 191-217.

HAZO, R.G., 1967, *The idea of love*, New York: Praeger.

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

HENDRICK, C.; HENDRICK, S.A., 1986, „A Theory and Method of Love", in: *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, pp. 392-402.
KELLEY, H. H., 1983, „Love and commitment", in: Kelley *et al.* (eds.), *Close Relationships*, San Francisco: Freeman, pp. 265-316.
KEMPER, Th. D., 1978, *A social interaction theory of emotions*, New York, Chichester, Brisbane, Toronto: John-Wiley and Sons.
LANDGRAF, E., 2004, „Romantic Love and the Enlightment: From Gallantry and Seduction to Authenticity and Self-Validation", in: *The German Quaterly*, vol. 77, no. 1, pp. 29-46.
LEE, A. J., 1977, „A typology of Styles of Love", in: *Personality and Social Psychology Bullettin*, (3) I, pp. 173-182.
LEE, A. J., 1988, „Love-styles", in: Sternberg, R.J.; Barnes, M. H. (eds.), *The Psychology of Love*, Yale: Yale University Press, pp. 38-67.
LEWIS, C.S., 1960, *The four Loves*, New York: Hartcourt, Brace.
LINDQUIST, Galina, 2007, „Perilous Passions. Romantic Love and Love Magic in Russia", in: Wulff, H., 2007, *The emotions. A cultural reader*, Oxford, New York: Berg, pp. 153-170.
LUPU, Coman, 1999, *Lexicografia românească în procesul de occidentalizare latino-romanică a limbii române moderne (1780-1860)*, Bucureşti: Logos.
MURSTEIN, B. I., 1988, „A taxonomy of love", in: Sternberg, R.J.; Barnes, M. H. (eds.), *The Psychology of Love*, Yale: Yale University Press, pp. 13-37.
STERNBERG, R. J.; BARNES, M. L. (eds.), 1988, *The Psychology of Love*, Yale: Yale University Press.
REDDY, William, 2009, „Historical research on the self and emotions", in: *Emotion Review*, vol. I, nr. 4, pp. 302-315.
STERNBERG, R. J., 1986, „A triangular theory of love", in: *Psychological Review*, 93, pp. 119-135.
STERNBERG, Robert J., 1988, „Triangulating Love", in: Sternberg, R.J.; Barnes, M. H. (eds.), *The Psychology of Love*, Yale: Yale University Press, pp.119-138.
STOICA, Gabriela, 2012, *Afect şi afectivitate. Conceptualizare şi lexicalizare în româna veche*, Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti.
STOICA, Gabriela, 2015, *Modele culturale ale afectivităţii în cultura română premodernă* (1780-1840), Bucureşti: Editura Muzeul Literaturii Române.
URSU, N.A.; URSU, Despina, 2004, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860). Studiu lingvistic şi de istorie culturală,* vol. I, Iaşi: Editura Cronica.
URSU, N. A.; Ursu, Despina, 2006, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860). Repertoriul de cuvinte şi forme,* vol II. Iaşi: Editura Cronica.

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

URSU, N. A., URSU, Despina, 2011, *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare (1760-1860)*, III, Partea I, Iaşi: Editura Cronica.
VINTILĂ-GHIŢULESCU, Constanţa, 2006, *Focul amorului. Despre dragoste şi sexualitate în societatea românească. 1750-1830*, Bucureşti: Humanitas.
VINTILĂ-GHIŢULESCU, Constanţa, 2011, *În şalvari şi cu işlici. Biserică, sexualitate şi divorţ în Ţara Românească a secolului al XVIII-lea*, Bucureşti: Humanitas.

Dicţionare

CALD = *Cambridge Advanced Learner's Dictionary*, 2008, Cambridge: Cambridge University Press.
DAF = *Le Dictionnaire de l'Académie française, 8ème édition,* on line: http://atilf.atilf.fr/dendien/scripts/generic/cherche.exe?11;s=3392512350; http://www.cnrtl.fr/definition/academie8/amour
DÎLR = Chivu, Gh.; Buză, Emanuela; Roman Moraru, Alexandra, 1992, *Dicţionarul împrumuturilor latino-romanice în limba română veche (1421-1760)*, Bucureşti: Editura Ştiinţifică.
Littré = Littré, Emile, 1877, *Dictionnaire de la langue française*, Paris: Hachette, on line: http://www.littre.org/definition/amour; http://littre.reverso.net/dictionnaire-francais/definition/amour
Oxford Dictionary on line, http://www.oed.com/view/Entry/110566?rskey=mNZXDR&result=1#eid38906174

Surse. Sigle

ASACHI, Gheorghe, 1973, 1981, *Opere*, I-II, Bucureşti: Minerva, (ediţie critică şi prefaţă de N.A.Ursu).
BĂLĂCESCU, Costache, *O bună educaţie,* in: *PND*, pp. 91-144.
CONACHI, C., 1963, *Scrieri alese*, Bucureşti: Editura pentru literatură (ediţie de Ecaterina şi Alexandru Teodorescu).
GOLESCU, Iordache, *Condica limbii rumâneşti*. BAR, ms. *844* (vol. I), *845* (vol. II), *846* (vol. III), *847* (vol. IV), *848* (vol. V), *849* (vol. VI) şi *850* (vol. VII). [GC]
HELIADE Rădulescu, Ion, 1985, *Opere*, vol. IV, *Traduceri: Teatru*, Bucureşti: Editura Minerva, (ediţie de Vladimir Drimba).
MUMULEANU, Barbu Paris, 1972, *Scrieri*, Bucureşti: Editura Minerva, (ediţie de Rodica Rotariu).
NEGRUZZI, Costache, 1974-1986, *Opere*, Bucureşti: Editura Minerva, 3 vol. (ediţie de Liviu Leonte).
NEGULICI, I.D., 1848, *Vocabular român de toate vorbele străbune repriimite pînă acum în limba română şi de toate cele ce sunt a se mai priimi d-acum înainte şi mai ales în ştiinţe*, Bucureşti: Tipografia Colegiului, [NV]

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)

PANN, Anton, 1837, *Noul Erotocrit,* compus în versuri. Tomul I–V. Sibiu: Klozius [Pann, E.]

PANN, Anton, *Culegere de proverburi sau Povestea vorbei. De prin lume adunate şi iarăşi la lume date*. Bucureşti: Tipografia lui Anton Pann. Partea I: 1852; partea a II-a şi a III-a: 1853. [Pann, P. V]

PANN, Antonn, 1852, *O şezătoare la ţară sau călătoria lui Moş Albu,* partea a II-a, Bucureşti [Pann, Ş.Ţ.]

VĂCĂRESCU, Ianache, 2001, *Istoria othomanicească,* Bucureşti: Editura Biblioteca Bucureştilor (ediţie de Gabriel Ştrempel).

****Cărţile populare în literatura românească*, 1963, Bucureşti: Editura pentru Literatură, 2 vol. (ediţie de Ion C. Chiţimia, Dan Simonescu) [*CP*].

****Istoriia lui Filerot cu Antusa* (cca. 1837), in: *CP* II, pp. 89-122 [FA].

*** *Primii noştri dramaturgi,* 1960, Bucureşti: Editura pentru literatură şi artă, (ediţie îngrijită şi glosar de Al. Niculescu) [*PND*].

****Primii noştri poeţi,* 1963, Bucureşti: Editura Tineretului [*PNP*].

BDD-A24397 © 2016 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 16:54:30 UTC)